

**GIMNASTIKA MASHG'ULOTLARINING MAKTABGACHA YOSHDAGI
BOLALARGA FOYDASI**

Djumaniyazova Tamara

Dotsent v.b

O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti
Nukus filiali

Xudaybergenova Aydana Maxsetovna

2-kurs badiiy gimnastika

Talaba

Paraxatova Aynura Tengelbay qizi

2-kurs badiiy gimnastika

Talaba

Kenesbaeva Malika

2-kurs badiiy gimnastika

Talaba

Annotatsiya. O'zbekistonda jismoniy tarbiya vosita va uslublarining yagona tizimi yaratilgan. Mazkur vositalarning eng ommaviylaridan biri bo'lgan gimnastika bu tizimda haqli ravishda muhim o'rin tutadi. Gimnastika mashg'ulotlari-«yosh avlodni bolalik chog'idan boshlab jismoniy jihatdan sog'lom qilib tarbiyalashni, ularda jismoniy va ma'naviy kuchlarni garmonik tarzda rivojlantirishni ta'minlash» vazifasini hal qilishga yordam beradi.

Kalit so'zlar: Gimnastika, gimnos, ta'lim, ma'naviy, tarbiya, dinamik, rehabilitatsiya, egiluvchanlik, anpilituda, fediratsiyasi.

O'zbekistonda jismoniy tarbiya vosita va uslublarining yagona tizimi yaratilgan. Mazkur vositalarning eng ommaviylaridan biri bo'lgan Gimnastika bu tizimda haqli ravishda muhim o'rin tutadi. Gimnastika mashg'ulotlari- «yosh avlodni bolalik chog'idan

boshlab jismoniy jihatdan sog'lom qilib tarbiyalashni, ularda jismoniy va ma'naviy kuchlarni garmonik tarzda rivojlantirishni ta'minlash» vazifasini hal qilishga yordam beradi. Gimnastika sport turi qadimdan barcha sport turlarining onasi ham deb etirof etilganligi bejiz emas, chunki juda ko'p sport turlari uchun jismoniy sifatlarni rivojlantirishga qaratilgan mashqlarni bajarish vositalari ya'ni sport anjomlari va inshootlardagi jixozlar gimnastika sport turining azaliy anjomlari bo'lib kelgan. Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar jismoniy tarbiyasi tizimida gimnastikaning quyidagi turlari farqlanadi. Ular jumlasiga: umumrivojlantiruvchi (asosiy gimnastika, gigiyenik gimnastika va h.k.z), sportga yo'naltirilgan gimnastika (badiiy gimnastika, atletik gimnastika vahk.) hamda salomatlik gimnastikalarini kirish mumkin. Asosiy gimnastika Asosiy gimnastika sog'liqni mustahkamlash, umumiy jismoniy tayyorgarlik, organizimni chiniqtirish, qad-qomatni to'g'ri shakllantirish, ichki organlar faoliyatini yaxshilashga yo'naltirilgan bo'ladi. Asosiy gimnastika mazmunida saflanish, umumrivojlantiruvchi hamda asosiy harakatlar o'z ifodasini topgan. Jismoniy mashqlar gimnastika snaryadlari hamda sport jihozlari yordamida o'tkaziladi.

Asosiy mashqlar ichki organlar faoliyatini yaxshilash, moddalar almashinuvini yaxshilash, asab-mushak tizimini mustahkamlashga yordam beradi. Gimnastik mashqlar: a) dinamik (barcha harakat kuchlarini ishlatishga yo'naltirilgan bo'lib, tormozlovchi kuchlarni sekinlashtirishga qaratiladi) va b) statik (tananing qaysidir qismini harakatsiz va bir xil holda saqlab turish bilan bog'liq) bo'lishi mumkin. Gimnastik mashqlar anaerob va aerob xarakterga ega bo'ladi. Gigiyenik gimnastika bolalar sog'lig'ini mustahkamlash, to'g'ri qomatni shakllantirish, organizm funksional tizimini takomillashtirishga yo'naltirilgan bo'ladi. Gigiyenik gimnastika vositalari bo'lib chiniqtiruvchi mashqlar (suv, havo, quyosh orqali) bilan uyg'unlikdagi umumrivojlantiruvchi mashqlar, shuningdek massaj va o'z-o'zini massaj hisoblanadi. Gigiyenik gimnastika barcha yosh guruhlaridagi bolalarga tavsiya etiladi. Sport yo'nalishidagi gimnastika insonning umumiy jismoniy tayyorgarligini oshirishga yo'naltirilgan bo'ladi. Maktabgacha yoshdagibolalar bilan ishlashda uning ba'zi elementlaridan foydalanish mumkin. Badiiy gimnastikada sportga yo'naltirilgan gimnastika mashqlari o'z ifodasini topgan bo'lib, bu mashqlar predmet yoki predmetsiz shuningdek, notayanch sakrash mashqlari orqali bajariladi. Badiiy gimnastikaning o'ziga xos xususiyati shundaki, u musiqa va raqs elementlari hamohangligida amalga oshirilib, harakatlarning go'zalligi, ko'rkamligini ifodalab nafosat tarbiyasini amalga oshirishga

ham yordam beradi. Badiiy gimnastika uchunmuvozanatni saqlash mashqlari, yurish, yugurish, sakrashning raqsli ko'rinishlari, xalq raqslari elementlari, predmetlar (to'p, obruch, lenta, bayroqcha, bulava, arg'amchi) bilan bajariladigan mashqlar xarakterlidir. Badiiy gimnastika mashqlariharakat koordinatsiyasi, ya'ni muvozanatini shakllantiradi. Ular turli tezlikda hamda mushaklarning turli ish faoliyati orqali amalga oshiriladi. Gimnastikaning sport turlariga akrobatika (grekcha -"yuqoriga ko'tariluvchi") ham kiradi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalar jismoniy tarbiyasi jarayonida akrobatikaning ayrim elementlari qo'llaniladi. Ilk yosh davrida akrobatik harakatlar ota-onalar hamda tarbiyachilar yordamida amalga oshiriladi. Bu mashqlar jumlasiga : "ninachi", "samolyot", "qaldirg'och", "baliqcha", "tuyrukcha" kabi mashqlarni kiritish mumkin. Ritmik gimnastika musiqa orqali bajariladigan jismoniy mashqlar tizimini ifodalaydi. Ritmik gimnastika bolalarda mushaklar erkinligi, harakatlarning go'zal, chiroyli, ko'rkamligini ta'minlashga yordam beradi. Davolash gimnastikasi sog'likni tiklash va salomatlikni mustahkamlash maqsadida amalga oshiriladi. Bu mashqlar orqali asab tizimini

yaxshilash, organizm tonusini ko'tarish, noxush emotsiyalarni ko'tarish, qad-qomatni to'g'rilash, gavda holatini yaxshilashga erishiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalar jismoniy tarbiya tizimida gimnastika mazmunini asosiy harakatlar, umumrivojlantiruvchi hamda saf tortish mashqlari tashkil yetadi. Asosiy harakatlar bola hayot faoliyati uchun zaruriy harakatlar majmuasi bo'lib, bola ulardan o'z faoliyatida doimiy foydalanadi. Ular safiga: emaklash, tirmashish,uloqtirish, otish, yurish, yugurish hamda sakrash harakatlari kiradi. Bolaning yoshligidan unga doimiy hamroh bo'ladigan asosiy harakatlar tabiiy ravishda organizmning salomatligini ta'minlash bilan bir qatorda shaxsning har tomonlama barkamoligiga ta'sir ko'rsatadi. Rus fiziolog olimlari I.M.Sechenov, I.P.Pavlov, A.A.Uxtomskiy, V.M.Bexterev, L.A.Orbeli, shuningdek o'zbek psixolog, fiziolog olimlari E.G'oziev, Sh.Qurbonov, A.Qurbonov, E.N.Nuriddinov, B.T.Haydarov ishlarida asosiy harakatlar va ularning organizmga ta'siri masalalari ilmiy jihatdan asoslangan. Asosiy harakatlar malakasini shakllantirishning maqsadi bolani: 1) o'z harakatlarini ongli ravishda boshqarish;2) turli vaziyatlarni mustaqil ravishda kuzatish va tahlil qilish asosida o'z harakatlarini eng qulay yo'nalishda moslashtirish; 3) asosiy harakatlarning har bir turining o'zigaxos xususiyatlarini tushunish;4) asosiy harakatlarni har kungi faoliyatda ijodiy tarzda qo'llash malakalariga ega bo'lishga o'rgatishdan iborat.Bolaning asosiy

harakatlaridan dastlabkilarini ushlab, irg‘itish, uloqtirish elementlari tashkil etib, ular keyinchalik to‘p bilan turli harakatlarni amalga oshirish, ya‘ni irg‘itish hamda ushlab olish harakatlarigacha o‘tib boradi. To‘p bilan amalga oshiriladigan harakatlar bola psixikasi va motorikasining rivojlanishiga ulkan ta‘sir ko‘rsatadi. Gimnastika-aqliy ta‘lim bilan jismoniy tarbiya birligining yorqin namunasidir. Gimnastikada qullaniladigan uslublar shug‘ullanuvchilarning intellektual faoliyati. Faolligini rag‘batlantirish imkonini beradi, markaziy nerv tizimining moyilligini, uning muskul faoliyatining turli holatlariga moslasha olish qobiliyatini shakllantirishga yordam beradi. P.F. Lesgaft Gimnastikaning maktabdagi ahamiyatini baholab, bunday deb yozgan edi: «Aqliy va jismoniy ta‘lim o‘zaro shunchalik chambarchas bog‘lanib ketadiki, natijada ular maktabning ajralmas vazifasini tashkil etadi; chunki har qanday bir yoqlama rivojlanish ta‘lim berishni bo‘zadi, albatta va barkamol inson bo‘lib shakllanish uchun sharoit yaratib bermaydi»

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Gimnastika sport turlarini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. 23-dekabr 2022-yil. PQ-449-son
2. Гавердовский, Ю. К. Обучение спортивным упражнениям. Биомеханика. Методология. Дидактика : моногр. / Ю. К. Гавердовский. — М.: Физкультура и спорт, 2007.
3. I.I.Morgunova. Gimnastika.Toshkent-Ilm-Ziyo .2013.
4. T.Djumaniyazova. Yosh badiiy gimnastikachilarni xoreografik mashqlari orqali jismoniy sifatlarini rivojlantirish - Ilm hám jamiyet Ilimiy-metodikaliq jurnal, 2023 yil – 2-san 72-76-betler.
5. T.Djumaniyazova - Analysis of the features of physical fitness in rhythmic gymnastics - **O‘zbekiston Milliy Universiteti Xabarlari, 2023 – 4-bet.**
6. T.Djumaniyazova, Ўзбекистонда уч босқичли спорт мусобақаларини ташкил этиш ижтимоий педагогик зарурияти сифатида - Вестник физической культуры и спорта Научно-методический журнал. №3 Нукус–2024. 59-63b.
7. T.Djumaniyazova. Buxoro psixologiya va xorijiy tillar instituti ilmiy Axborotnomasi Ilimiy-amaliy jurnal № 5(9) 2024 . 239-241 b.

8. T.Djumaniyazova, Yosh badiiy gimnastikachilarga cho‘qmor bilan mashqlarni o‘rgatish ketma-ketligi - "Gimnastika sport turlarini rivojlantirishni zamonaviy muammolari va istiqbollari" Xalqaroilmiy – amaliy anjuman 2024 yil, 15-16 mart. 263-267 betlar

9. T.Djumaniyazova, A.Paraxatova. Katta yoshli gimnastikachilarga epchillik va koordinatsion qobilyatlar uni rivojlantirish uslubiyoti - "Gimnastika sport turlarin irivojlantirishni zamonaviy muammolari va istiqbollari" Xalqaroilmiy – amaliy anjuman 2024-yil.

10. T.Djumaniyazova, Kórkem gimnastikada buyımsız orınlanatúđın shınıđıwları úyretiw metodikası - O‘quv qo‘llnma - Toshkent – “Innovatsiya-Ziyo” - 2023 nashr 184-bet